

leading, and because of this, she is actually the victim deliberately provokes attacks itself.

The study of personality socially important traits murder victim can, in light of the results of measures to improve prevention in this area at both the individual and the general level.

Keywords: *victim of the crime murder, violent crime, victim behavior, victim of murder or attempted.*

Надійшла до редакції 09.09.2014

Обушенко О. М.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.13

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА КПК УКРАЇНИ

Статтю присвячено постановці та розв'язанню окремих теоретичних та практичних питань щодо затримання особи у кримінальному судочинстві України.

Ключові слова: *кримінальне судочинство, затримання, законне затримання, досудове розслідування.*

Постановка проблеми. Важливу роль у боротьбі зі злочинністю відіграє практика використання і застосування кримінального процесуального законодавства, його норм та інститутів. До їх числа належить і затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Дії, спрямовані на затримання злочинця, є суспільно корисними, оскільки запобігають вчиненню нових кримінальних правопорушень і разом із тим забезпечують здійснення стосовно нього справедливого правосуддя. Такі дії є правом громадян і обов'язком уповноважених службових осіб правоохоронних органів.

Питання затримання особи, що вчинила злочин, має надзвичайно актуальне значення у зв'язку з прийняттям Верховною Радою 13 квітня 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1]. Тому особливого значення набуває дослідження цього інституту безпосередньо у процесі запобігання, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, а також оптимізація позиції громадян і уповноважених службових осіб щодо зазначеного інституту законодавства і практики його застосування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У наукових працях Ю.П. Аленіна, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, В.К. Лисиченка, Д.Є. Лук'янчикова, В.Т. Малярєнка, М.І. Мельника, О.Р. Михайленка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, С.М. Стахівського, В.М. Тертишника, В.П. Шибіка, М.Є. Шуміла та інших вчених розглянуто різні аспекти проблеми затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину.

Метою дослідження у рамках цієї наукової статті є постановка та

розв'язання окремих теоретичних та практичних питань щодо процесуального порядку затримання особи у кримінальному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Конституцією України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Для реалізації цього обов'язку органи державної влади не можуть обійтися без заходів державного примусу, в системі яких особливе місце посідають заходи кримінального процесуального примусу, а саме затримання особи. У той же час ст. 19 Конституції України визначає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2].

З цього положення випливає необхідність забезпечити максимально повне й оптимальне законодавче регулювання процедури виконання правоохоронними органами своїх повноважень, зокрема, законодавчого регулювання усіх видів затримання осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення. Тому не випадково процесуальні норми, що регламентують порядок і строки затримання, закріплено Конституцією України та низкою міжнародно-правових актів, зокрема Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), конвенціями ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (1984 р.) [3] та ін.

Новий КПК України визначає затримання як тимчасовий запобіжний захід, який застосовується з підстав та в порядку, визначеному КПК України (ч. 2 ст. 176 КПК України), та визначає два його види. Це затримання уповноваженою службовою особою, санкціоноване слідчим суддею або судом (ст.ст. 188-191 КПК), та «законне» затримання особи, однак без ухвали слідчого судді, суду (ст.ст. 207, 208 КПК України). Останній вид, у свою чергу, поділяється на затримання особою, яка не є службовою взагалі або є службовою, але не уповноваженою за статусом на подібні дії за обсягом своїх службових прав та обов'язків (ст. 207 КПК), та затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України).

Будь-які запобіжні заходи, відповідно до ч. 1 ст. 177 КПК України, застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого. Підозрюваним, відповідно до ст. 42 КПК України, визнається: 1) особа, якій у порядку ст. 276-279 КПК України повідомлено про підозру; 2) особа, затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Згідно з ч. 2 ст. 42 КПК України обвинуваченою є особа, обвинувальний акт щодо якого переданий до суду в порядку, передбаченому ст. 291 КПК України.

Так, положеннями ст. 188 КПК України вбачається затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу на підставі ухвали слідчого

судді або суду для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу тримання під вартою, а ст.ст. 207, 208 КПК України передбачають, що затримати можна будь-яку особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, у зв'язку з чим виникають питання щодо правомірності здійснення затримання уповноваженою службовою особою.

Так, ст. 208 КПК України передбачає затримання особи уповноваженою службовою особою та визначає, що уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

Розглянемо першу підставу, визначену ст. 208 КПК України. «Особу застали» означає, що в момент вчинення злочину особу було затримано і вона не встигла сховатися. «Під час вчинення злочину або замаху» говорить про те, що слідчий або інша уповноважена службова особа, а також будь-який громадянин, який не є працівником правоохоронних органів, були очевидцями вчинення злочину даною особою і затримали його. У даному випадку важливі два фактори. По-перше, особа, яка вчиняє злочин, має бути затримана саме в той момент, коли вона безпосередньо виконувала (здійснювала) об'єктивну сторону злочину, тобто на місці вчинення злочину. По-друге, «затримання» проводить (здійснює) саме та особа, яка була очевидцем. «Безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення» свідчить про те, що між моментом вчинення злочину і безпосереднім затриманням стався короткий проміжок часу, під час якого особа ще не встигла сховатися, ще не зникла з поля зору того, хто її переслідував. Відповідно, якщо особу затримали, наприклад, увечері того ж дня працівники правоохоронних органів, причому в момент, коли вона перебувала, скажімо, вдома, то підставою даного затримання вже не буде вищевказане.

З цього приводу В.О. Попелюшко зазначає, що затримання безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення має місце тоді, коли часова і просторова ознаки находження особи щодо події і місця вчинення кримінального правопорушення дають підстави запідозрити особу в його вчиненні, а тим більше якщо затримання здійснюється потерпілим чи очевидцем події [4, с. 453].

Невирішеним в даному випадку залишається питання щодо можливості здійснення затримання уповноваженою службовою особою до початку кримінального провадження. Відповідно до п. 10 ст. 3 КПК України кримінальне провадження – це досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку зі вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. Стаття 214 КПК України у ч. 2 визначає, що досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а ч. 3 вказаної статті передбачає,

що здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У той же час вказана ч. 3 ст. 214 КПК України дозволяє у невідкладних випадках проведення до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань тільки огляду місця події. Тобто слідчий або інша уповноважена службова особа зобов'язана буде виїжджати на затримання за даною підставою вже тільки після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. А це теоретично неможливо, оскільки кримінальний процес України формалізований, тобто ті дії, які в КПК України не закріплені як дозволені, проводити не можна і практично неможливо, оскільки в такому разі для особи, що вчиняє злочини, буде якийсь час, щоб встигнути зникнути. Але як на такій підставі буде відбуватися затримання уповноваженою службовою особою, покаже час.

Другою підставою є факт того, що очевидці, в тому числі потерпілі, вкажуть на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин. Очевидцем є особа, яка була присутня в момент і в місці вчинення злочину і явно бачила того, хто його здійснює. Але очевидець – це потенційний свідок, який ще не став таким, оскільки в якості свідка він не був запрошений і допитаний, а ці процесуальні дії можуть бути проведені також лише після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Це дозволяє припустити, що і в даному випадку йдеться про затримання до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, яке, відповідно до КПК України, також є неможливим.

Що стосується потерпілого, то таким визнається особа з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. А це можливо тільки після вручення потерпілому пам'ятки про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 55 КПК України).

Третя підстава – коли сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин. Виявити ці сліди можна кількома способами. По-перше, можливо, що сліди злочину будуть очевидними, наприклад, сліди крові на одязі або особа буде тримати в руках предмет вчинення злочину. По-друге, сліди можуть бути прихованими або захованими. У такому разі можливе проведення огляду, оскільки КПК України дозволяє проводити до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань тільки його. Але в даному випадку підставою для затримання може бути виявлення не всіх слідів злочину, а тільки явних, тобто тих слідів, виявлення яких може бути проведено без додаткового вивчення їх у криміналістичних лабораторіях.

Таким чином, якщо проаналізувати вищевикладені спірні ситуації, можна дійти такого **висновку**. Оскільки підстави затримання особи за підозрою у вчиненні злочину вимагають того, щоб особа могла бути затримана до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, то доцільним буде ввести в КПК України доповнення, які регламентуватимуть можливість затримання особи до початку кримінального провадження, а також термін, у

який після затримання особи буде розпочате досудове розслідування. Це, у свою чергу, сприятиме забезпеченню прав підозрюваного (у тому числі права на захисника з моменту фактичного затримання), а детальна регламентація буде гарантувати недопущення порушення прав та законних інтересів осіб шляхом вчинення незаконних дій, а також недопущення уникнення відповідальності посадових осіб, які зобов'язані виконувати приписи КПК України.

Подальші наукові розвідки доцільно провести за напрямками аналізу прав і обов'язків підозрюваного під час здійснення затримання, дій та повноважень слідчого судді щодо обрання запобіжного заходу до затриманої особи.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Голос України. – 19.05.2012. – № 90–91.
2. Конституція України: від 28.06.1996 // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Зі змін. та допов.
3. Международные и внутригосударственные акты о правах человека : сб. док. / сост. Р.М. Валеев, Р.Г. Вагизов. – Казань, 2006.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. – К., 2012.

Обушенко А. Н. Теоретические и практические вопросы задержания лица по УПК Украины. Стаття посвящена постановке и решению отдельных теоретических и практических вопросов относительно задержания лица в уголовном судопроизводстве Украины.

Ключевые слова: уголовное судопроизводство, задержание, законное задержание, досудебное расследование.

Obushenko O. M. Theoretical and practical issues of detention of a person under the Criminal Procedural Code of Ukraine. Important role in the fight against crime plays practice and application of criminal procedural legislation, norms and institutions. These include and detention of a person who has committed a criminal offense. Actions designed to arrest the offender is socially useful because preventing the commission of new criminal offenses and at the same time ensure the implementation of fair justice against him. Such action is the right and duty of citizens authorized officials, law enforcement agencies.

The issue of detention of a person who committed a crime is extremely important significance in connection with the adoption by the Verkhovna Rada of April 13, 2012 the new Criminal Procedural Code of Ukraine. Therefore, special importance is the research of the Institute directly in the prevention, suppression and investigation of criminal offenses and to optimize the position of citizens and authorized officers for the said institute legislation and practice.

The new Code of Ukraine defines detention as a temporary preventive measure, which is used on the grounds and in the manner prescribed by Code of Ukraine (Part 2 st.176 CCP Ukraine) and defines two kinds. This detention authorized by an official authorized by the investigating judge or the court (st.st.188-191 CCP) and "lawful" detention, but no decision investigating judge court (st.st.207 208 CPC of Ukraine). The latter species, in turn, is divided into detention, which is not a general officer or officer is, but not authorized for status on such actions in terms of their employment rights and responsibilities (article. 207 CCP) and detention authorized official (Article .208 CPC of Ukraine).

Unresolved in the current criminal procedural law, as in PDAs Ukraine 1960, is the possibility of detention by an authorized official in the criminal proceedings.

The author concluded if the grounds for the detention of a person suspected of a crime require that a person could be detained for entering information into the Unified Register of pre-trial investigations, then it would be appropriate to introduce amendments to the Code of Ukraine, which regulate the possibility of detention to the criminal proceedings, and the term, which, after detention, pre-trial investigation will be started. This in turn will promote the rights of the suspect (including the right to counsel from the moment of detention) and detailed regulation will guarantee ensuring that the rights and legitimate interests of persons by committing illegal acts, as well as avoidance of responsibility of officials who are required to comply with the Code of Ukraine.

Keywords: *criminal proceedings, detention, lawful detention, pre-trial investigation.*

Надійшла до редакції 17.09.2014

Сорока А. З.

кандидат юридичних наук

(Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького)

УДК 343.43(477)

ПРИХОВУВАННЯ ЯК ЗАКОНОМІРНІСТЬ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розкрито поняття, сутність, зміст та форми приховування злочинної діяльності. Досліджено природу приховування злочинів як закономірність злочинної діяльності у силу об'єктивних і суб'єктивних факторів, а також її значення для розкриття та розслідування злочинів.

Ключові слова: *злочинна діяльність, криміналістика, приховування злочинів, способи приховування злочинів, розслідування.*

Постановка проблеми. Скільки існує людська спільнота, стільки існує й проблема приховування злочинів. Неправдиві покази, самообмова, інсценування, неправдиве алібі, знищення слідів, маскування, фальсифікація тощо були відомі суспільству в усі часи. Тому криміналістика і почала займатися проблемами розробки способів виявлення та протидії приховуванню злочинів. У криміналістичній науці розробка сутності приховування злочинів, його значення для розкриття та розслідування злочинів пройшла кілька етапів.

Сьогодні приховування злочину як форма протидії розслідуванню є своєрідним видом соціальної діяльності, яка являє собою систему навмисних, цілеспрямованих дій з перешкоджання повному, всебічному та об'єктивному розкриттю і розслідуванню злочинів. Основними формами протидії розслідуванню є: приховування слідів злочину і злочинців; приховування й знищення інформації, яка має доказове значення; вплив на учасників кримінального судочинства (погрози, підкуп, шантаж та ін.); втручання у діяльність органів розслідування [1, с. 17].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної пробле-